

Dimitri Nikoforovitj Harytki

Af Hans Andersen.

Han var fra en landsby, der hed Rubnoie, som ligger ca. 200 km sydøst for Moskva i guvernementet Tambovskoje. I sit hjemland havde han en tømmerhandel. Han var en stille og rolig mand, og var - som så mange af sine landsmænd - ret religiøst indstillet. Vi har 8 billeder af ham, hvoraf det kan ses, at han ikke var en helt ung mand, måske omkring 40 år. Fangerne skulle have særkost og spise i enrum ifølge de givne bestemmelser. Det tog man nu langt de fleste steder her på egnen ingen hensyn til. Fangerne spiste sammen med familierne på gårdene, hvor de arbejdede. Ligeså her hos min bedstemor, hvor Dimitri nærmest blev betragtet som et medlem af flokken. Dimitri sad altid for den nedre bordende nærmest ved døren. Så var det nemt at smutte ud i forstuen med sin tallerken, hvis gendarmen skulle vise sig, eller når vagtmanden var på kost. Han spiste nemlig på skift rundt på gårdene. Her sad så Dimitri på en skammel ved et lille bord. I en lille skuffe under bordet havde han lidt ekstra, når han skulle sidde der i flere dage. Det måtte han, når revisionen var i byen, så stod det hele jo på højkant. Russerne var ret vidende om, hvad der blev gemt væk af afleveringspligtige sager.

Dimitri hjalp engang til med at grave et par mælkejunger fyldt med hvedekorn ned bag et hegn ude i marken. Under krigen fik man herfra det afleveringspligtige brødkorn malet hos mølleren på Helved vandmølle. Mølleren, Jens Bonde på Asserballe mølle var bange for at male sort, da ejeren af Tuemosegård, P. Simonsen, der var meget tysk-sindet og kunne se, når møllen gik i utide. Franskbrødet fik de bagt hos bageren i Notmark, Riedel hed han vist. Han var ikke så bange af sig. Hjemmebagning var jo forbudt. Derfor var mange af de store dejtruge mange steder sat til side. Dette har i flere tilfælde fristet de russiske fanger til flugt over havet, med Fyn som mål, til friheden. Engang, da min bedstemor fik en kage medbagt hos bageren, traf det sig så uheldigt, at gendarmen kom ridende, da min onkel var på vel hjem med kurven på armen, (han var kun en halv snes år). Gendarmen ville se, hvad der var i kurven, og han måtte fint pakke op. "Ah, weissbrød," sagde han. Derpå fulgte han med hjem, hvor han skar et stort stykke, som skulle sendes ind til undersøgelse, for han troede - trods protester - at den var bagt af hvedemel. Midt under det hele kom hendes far, Peter Bladt ind i køkkenet.

Da han også syntes, at stykket, som gendarmen havde skåret af, var lovligt stort, sagde han: "Do ærre et vel sjæl." Derover blev gendarmen arrig og gav ham en irettesættelse. Den gamle trak straks i land. Han skulle være lidt forsigtig, da han var optant (Person, som føler sig tilknyttet en anden stat end den, vedkommende faktisk bor i). Heldigvis var kagen bagt af bygmel denne gang.

Dimitri (Fotograferet i Danmark 1919)

De russiske fanger havde en vis forkærlighed for tørvemoser og mergelgrave, som de både fiskede og badede i. De var jo også fra de store floders og søers land uden adgang til havet. Om sommeren, når de var med i tørvene, svømmede flere af dem rundt i Almsted Lyng. Det samme gjorde min bror og jeg efter endt arbejde med tørvestrygning under 2. verdenskrig. Kunne russerne gøre det, kunne vi også. Min onkel fortalte, at de også tog bad i mosen hos Frost i Padholm.

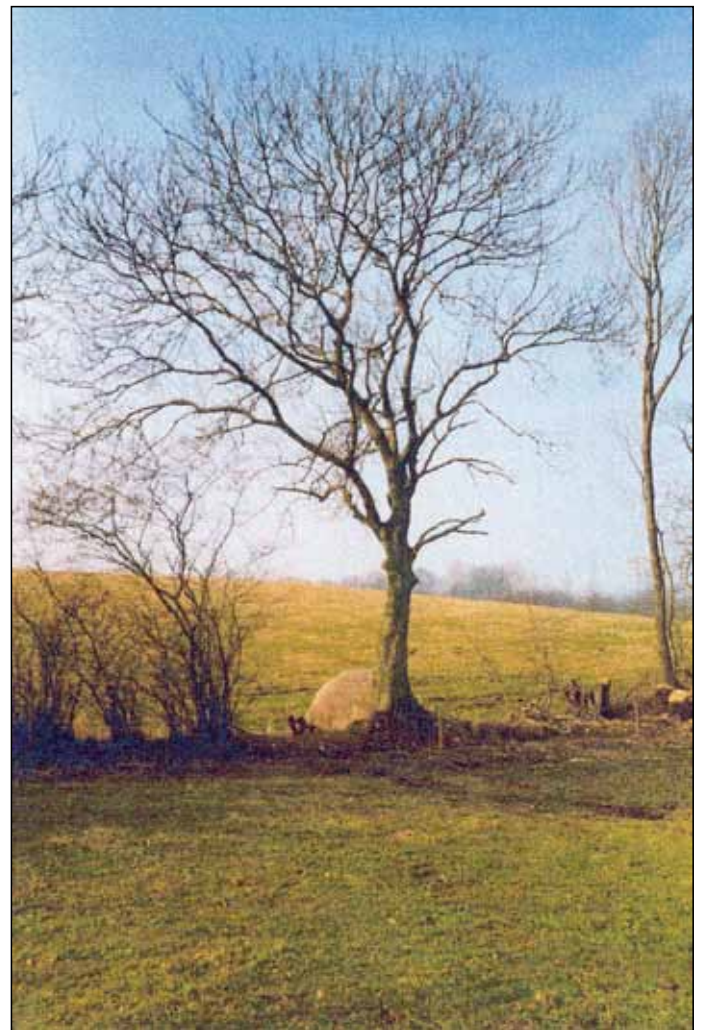
En af de store drenge skubbede under en badedag en af fangerne ud i vandet, men han kom ikke op igen. Det gav et ordentligt postyr, og de begyndte at løbe rundt om mosen og søgte efter ham. Men lidt efter kom han frem. Han var svømmet under vandet og var kommet op, hvor der hang nogle buske ud over vandet og gemt sig der nogen tid. Det lettede straks på humøret.

Denne episode blev der hentydet til flere gange under samtaler med nogle af de ældre, som jeg besøgte. Dimitri var ikke just speciel god til at bruge en le, og da han jo var beskæftiget inden for tømmerbranchen derhjemme i Rusland, lå det næsten ligefor, at det var vi indforståede med.

Jeg husker endnu, at da jeg som stor dreng skulle lære kunsten, når der blev slået hø i de små enge, af min far fik at vide: "Det ser godt ud, det du laver, du er næsten lige så dygtig som Dimitri, han fik det heller aldrig lært". Før i tiden havde hver mand sin le, og i mange år hang Dimitris le oppe på loftet og blev aldrig brugt. Under 2. verdenskrig, da der var mangel på næsten alt, forærede min far den til en gammel høstmedhjælper, som hjalp os i mange år. Min far fortalte, at et par gange var der kommet en hvirvelvind op, mens han og Dimitri arbejdede i marken. Russeren tog da hurtigt sin kniv frem og kastede den mod hvirvelen. Han sagde, at det var den onde, - djævelen, der for forbi. Han har nok været lidt overtroisk, men vi har ikke været stort bedre her hos os. Vi kender alle fænomenet med hvirvelvinden, der især på en varm høstdag, hvor vi kan se den, længe før den når frem til os. Hvor den løfter den løse halm højt op i luften, og hvor det lidt efter kommer langsomt dalende ned igen. Her på Als sagde man tidligere, at en hvirvelvind på marken varslede regn. Man sagde også, at der flyver en heks i hvirvelen, og hun kan gøre folk tossede. Derfor skal man slå kors for sig og spytte, hvis man ser en sådan vind - uanset hvor og hvornår, det sker. Dimitri havde før krigen været soldat i den kejserlige arme. Han havde da fået en udmærkelse for gode skyderesultater. På flere billeder af ham ses den som vedhæng til hans urkæde. Man må faktisk undre sig over, at ting som ure og lignende ikke blev taget fra dem ved tilfangetagelsen eller af fangevogterne i lejrene. Måske har de holdt disse private genstande godt gemt på sig under opholdet der. Det kan vel også tænkes, fordi antallet af fanger har været så stort. Det har været umuligt at kontrollere, hvad den enkelte havde af værdigenstande på sig.

På venstre ærme havde fangerne et hvidt armbind, hvorpå der med store bogstaver stod KG - Kriegs Gefangene eller også deres fangenummer. Det var ikke kun tyskerne, der forsynede fangerne med disse kendingsbogstaver og tal. Min gamle lærer i Notmark havde et foto af sig selv i fangedragt fra sit amerikanske fangenskab med store bogstaver PW Prisener of War påmalet ryggen og buksebenene foran. Det var gamle militære uniformer i en hæsleg grøn farve. Det hændte af og til, at der sejlede et af de store luftskibe, Zeppelinere fra luftskibsbasen nord for Tønder hen over Sundeved. Når Dimitri så et af dem, sagde han altid: "Germansk! zigarre - Germanski kaput." Nede i marken, hvor den lille bæk udgør skellet mellem Asserballe og Notmark sogne, står der et gammelt asketræ.

I 1917, da min far og Dimitri var ved at hugge hegnet ned, bad Dimitri om, at et fint lille asketræ ikke måtte blive stående som et minde om ham.

Dimitris asketræ med sten, Almsted. Træet er plantet af Dimitri, der var krigsfange herfra 1915-19.

Det er vel nu omkring de hundrede år gammelt, men efter alderen ikke særlig stort. Måske fordi det står her lige ved bækken, og området er for fugtigt. Det led også lidt skade under orkanen 3. december 1999. Det er blevet kaldt Dimitris træ og er blevet skånet, hver gang hegnet er hugget ned. Den 10. marts 1996 blev der sat en større sten op foran Dimitris træ. Stenen blev fundet i marken et halvt hundrede meter nord for træet. Det er meningen, at hans navn og årstallene 1915-19 skal indhugges i stenen med kyrilliske bogstaver.

Han var meget dygtig til pilefletning. Jeg husker endnu en stor tørvekurv, som blev brugt til at bære brænde ind i til helt op i 1930'erne. I Graugården havde de to russere. Den ene hed Gerasim og var en hel kæmpe, den største af russerne i byen. Den anden hed Mahtve, han var lille og mørk. Gerasim var en stille og rolig mand, men lige så rolig, han var, lige så hidsig var den lille, men han var også jøde. Han spiste ikke svinekød. Han sagde altid, mens han rystede på hovedet: "Gott sprach, Mathve muss nicht speck essen." Inden Dimitri sammen med tre af sine kammerater, nemlig Jørgen Lassens Michael samt Mathve og Gerasim fra Graugården rejste til Danmark omkring 5. februar 1919, skrev han et vers og sit navn i min farbror, Peters poesibog.

En kopi af verset ses nedenunder. Under verset har han skrevet år og dato, hvilket fortæller om det omtrentlige tidspunkt for afrejsen. Som tidligere nævnt kom antallet af russiske fanger i Almsted op på 10. Det har ikke været muligt at få oplyst alle fangernes fulde navne.

Dimitri stenen 2022

Vor egen og Graugårds husker jeg, de øvrige har det dog gennem samtaler - og en enkelt pr brev - været muligt at finde frem til.